

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | כי תשא תשפ"ב | גליון מס' 131

פרפראות

כי תשא את ראש בני ישראל, (ל' י"ב).

הנה טעמי המקרא על תיבת תשא הם גרשיים.

ובביאור הדבר נראה דהנה בפרשה כאן מבואר דכשמונים את בני ישראל צריך לתת מחצית השקל כדי שלא יהיה בהם נגף, וכדכתיב ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם, והנה אינו מבואר בקרא איך מועיל המחצית השקל למנוע מהם נגף, אכן בסמוך הזהיר הכתוב והעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל וכו' לכפר על נפשותיכם, ופירש רש"י שלא תגפו על ידי מנין, ע"כ, ובפשטות משמע שמה שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט פירוש שכולם יתנו בשווה זה גופא גורם שלא יהיה בהם נגף.

וטעמא דמילתא נראה על פי מה דאיתא בתנחומא בפרשתן (סימן ה'), וזה לשונו, כי תשא, רבי יונה פתח כי אלקים שופט זה ישפיל זה ירים (תהילים ע"ה), מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששה ימים שנאמר כי ששת ימים עשה ה', אמרה לו ומן אותו שעה מה עושה בכל יום, אמר לה מזווג זיווגים ומעשיר לזה ומוריש לזה, אמרה לו ואף אני יכולה לעשות כן כמה עבדים ושפחות יש לי אני מזווגן בלילה זו, מה שהוא עושה מן אותה שעה עד היום אני אעשה בשעה קלה, אמר לה אם קלה היא בעיניך קשה היא לפניו כקריעת ים סוף, דכתיב אלקים מושיב יחידים ביתה וגו', הניחה רבי יוסי והלך לו, הלכה לה, מה עשתה נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידתן שורות שורות ואמרה ישא פלוני לפלונית ופלונית תשא פלוני, זיווגה אותן בלילה אחת, בצפרא אתו לגבה דין עיניה שמיטי, (זה חסר לו עין), דין רישיה פציעי, (זה ראשו פצוע), דין רגליה תבירא, (זה רגלו שבורה), דין אמר לית אנא בעי להדא, (זה אומר איני רוצה את זו), והדא אמרה לית אנא בעי לדין, (וזאת אומרת איני רוצה את זה), שלחה והביאה את רבי יוסי אמרה ליה מעידה אני שאלקיים אמת ותורתו אמת, שכל מה שאמרת יפה אמרת, אמר לה (ר' יוסי), הקב"ה יושב ומזווגן בעל כרחו, וקושר קולר בצואר זה ומביאו מסוף העולם, ומזווג לזו בסוף העולם שנאמר אלקים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות, מה הוא בכושרות דלא בעי בכי ודבעי אמר שירה הוי בכושרות, ומעלה לזה ומוריד לזה בסולמות לכך נאמר כי אלקים שופט זה ישפיל זה ירים וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה שייכות עובדא זו לפרשה זו כי תשא.

ונראה דמבואר כאן דכדי לזווג איש ואשה, הקב"ה צריך להשפיל לאחד ולהרים לשני כדי להושיבם

נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה.

א

איתא ביומא (ל"ו), תנו רבנן כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי וכו' וכן במשה הוא אומר נשא עון ופשע וחטאה, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות וכו' פשעים אלו המרדים וכו' לכל חטאתם אלו השגגות וכו', ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות, (פירש רש"י, בתמיה, אם על זדונות ימחלו לו, אין צריך לבקש שוב על השגגות), אלא כך היה מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו' וכן בודד וכו', אלא מהו שאמר משה נשא עון ופשע וחטאה, אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם בשעה שישאל חטאתי לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות, ע"כ.

ועיין בתוספות ר' עקיבא איגר על המשניות, (פרק ד' משנה ב'), על מה שכתב הברטנורא שם, שכשעושים תשובה עשה להם זדונות כשגגות, וזה לשון הר' עקיבא איגה, וצריך לומר דמיירי בתשובה מיראה, דאי מאהבה הא נעשים כזכויות, (עיין יומא פ"ו), אלא לפי זה קשה הא דברישא דקרא כתיב נצר חסד לאלפים דעושה תשובה מאהבה כדמוקמינן בסוטה (ל"א). דקרא דעושה חסד לאלפים, כן ראיתי מקשים, וצריך עיון, ע"כ, והיינו דאיך סברי רבנן דהפסוק מיירי שהזדונות נעשים להם כשגגות, וזה אינו אלא כשעושים תשובה מיראה, ובקרא מוכח דאיירי בעושה תשובה מאהבה, דעיין סוטה שם, דהגמרא מקשה מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה, ותירץ איכא הא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור, הכא (בעושה מאהבה) כתיב לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי, והתם (בעושה מיראה) כתיב ולשומרי מצותיו לאלף דור, הרי שהיכא דכתיב לאלפים מיירי בעושה מאהבה, וכאן בפרשה כתיב נצר חסד לאלפים, אם כן מוכח דאיירי בשב מאהבה, ואם כן תו קשה מה דכתיב וחטאה אחר עון ופשע.

ב

והנראה בזה בהקדם ביאור ברכת סלח לנו בתפילת שמונה עשרה, (בנוסח אשכנז)¹.

דכך היא נוסח הברכה, סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכינו כי פשענו, כי מוחל וסולח אתה, ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח, ע"כ.

ולכאורה יש כאן כמה דברים שיש לעמוד עליהם שצריכים ביאור, דמתחיל סלח לנו, וממשיך אחר כך מחל לנו, אכן אחר כך חוזר ואומר מוחל וסולח, וכאן מקדים סליחה לפני מחילה, ואחר כך מסיים המרבה לסלוח, שהזכיר רק סליחה לחוד, אך קאמר שיש ריבוי סליחה, הלא דבר הוא. והנה אם נדקדק נראה שלשון סליחה קאמר על שוגג, ולשון מחילה קאמר על המזיד, והיינו מה שאמר סלח לנו כי חטאנו, דחטא הוא בשוגג, מחל לנו כי פשענו, ופשע היינו במזיד, ולכאורה משמע מזה דהיכא ששב בתשובה על השוגג מבקש סליחה, משמע שעל חטא בשוגג הקב"ה סולח, וממה שמבקש מחילה כששב על המזיד מוכח שעל המזיד אין לו אלא מחילה בלבד.

ולכאורה צריך ביאור מה החילוק בין סליחה למחילה, שלשון סלח שייך על השוגג, ולשון מחל בא על המזיד.

ג

והנה עיין בברכות (ד), אמר ר' אלעזר בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר

בגבריאלי, דאילו במיכאל כתיב **ויעף אלי אחד מן השרפים**, (פירוש שמיכאל מעופף בפריחה אחת), ואלו גבי גבריאלי כתיב **והאיש גבריאלי אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו'**, (פירוש שגבריאלי מעופף בשתי פריחות), עיין שם.

והנה יעויין בצל"ח שם, שדן על שייכות מאמר זה של ר' אלעזר בר אבינא לסוגיית הגמרא שלפני זה, וזה לשונו, מאמר זה אין לו שייכות כאן וכו' ואני אומר שגם המאמרים שייכי זה לזה, לפי שמצינו שני מיני תשובה, דהיינו תשובה מאהבה ותשובה מיראה, וההפרש ביניהם שבזה (באהבה) זדונות נעשו כזכיות, וזה (מיראה) זדונות נעשו כשגגות, ואמנם בדרושי תוכחת מוסר אשר לנו ביארנו, שגם על ידי תשובה מיראה שנעשו שגגות, היינו תיכף אחר התשובה, אכן כשחזר אחר כך ועושה שנית תשובה שוב הרי הוא מאהבה ונעשו (גם הזדונות) זכיות, וביארנו מזה הפסוקים **שובה ישראל וגו' כי כשלת בעונך**, והיינו שנשאר שוגג, וכמו שדרשו רז"ל (יומא פ"ו:), ואמר אחר כך הנביא **קחו עמכם וגו' ושובו וגו' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב**, דהיינו בשובו שנית ישא כל העון, שלא ישאר ממנו לגמרי, **וקח טוב**, דהיינו שנהפך לטוב ולזכות, נמצא מה שזוכה בתשובה מאהבה בפעם ראשון צריך בתשובה מיראה לכפול שני פעמים, וידוע שעל ידי העון יפול הנופל שנופל לשאול ותהומא רבה, ועל ידי התשובה זוכה לכנפי יונה, דאמתיל בה כנסת ישראל, ועופף למעלה, וענין השב מאהבה, כאשר שומע שהקב"ה חפץ לענשו הוא שב, ואמנם אין כוונתו מיראת העונש, אלא שכיון שרואה שהקב"ה חפץ לענשו מרגיש בעצמו שבדאי הוא מרוחק מהקב"ה, שהרי הוא דוחהו בשמאל, לכן הוא מתקרב בימין², ועושה תשובה להתדבק בבוראו, אבל אם באים עליו יסורים בודאי הוא מיראה, ע"כ לשון הצל"ח, ועיין שם מה שמבאר על פי יסוד זה.

ועל כל פנים מבאר שמיכאל שהוא בחינת אהבה עף בפעם אחת, פירוש דבפעם אחת כבר הוה זכות, אבל גבריאלי שזה מבחינת יראה, צריך שתי פעמים עד שנעשים הזדונות כזכיות, וכמו שמבואר שקודם נעשו כשגגות ואחר כך שב עוד פעם ונעשו כזכיות, עיין שם.

ולכאורה יסוד זה מצינו גם בדברי הגר"א, עיין מה שכתב באדרת אליהו דברים (כ"א כ"ב), בביאור הא דכתיב **כי יהיה באיש חטא משפט מות** שהקשה זה לשונו שם, ואמר **חטא משפט מות**, חטא הוא שוגג ואין יהיה משפט מות, וגם היה לומר וכי יעשה איש, ואמר **וכי יהיה באיש**, וביאורו הוא, אם נעשה לו ממשפט מות, חטא והוא שוגג, כגון שעשה תשובה (על מה שהזיד), כאשר מוציאין אותו למיתה והוא צועק שמתחרט על העבר ולא יעשה עוד, ועושה תשובה מיראה, ונעשו לו זדונות כשגגות, אמרה תורה מכל מקום **והומת**, כמו שאמרו רז"ל (מכות י"ג: ר') עקיבא אומר חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים שאם עשה תשובה בית דין של מעלה מוחלין להם, חייבי מיתות בית דין אינן בכלל מלקות ארבעים שאם עשה תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להם, ולכן כתיב **וכי יהיה באיש** ולא אמר וכי יעשה איש, ורצה לומר שיהיה בו רק קצת מחטאו אשר עשה, שנעשה מזדונו שוגג, (ואף על פי כן והומת), ע"כ, הרי מבואר דתשובה על המזיד נחשב כתשובה מיראה.

ולכאורה עומק הדברים שיש לחלק בין שב מיראה לשב מאהבה, יש להבין על פי מה שכתב המסילת ישירים (סוף פרק ד') בענין עקירת הרצון ועקירת המעשה, דמדבר שם על מדת הרחמים למה היא עומדת, כיון שעל כל פנים הקב"ה מדקדק בדין על כל דבר, ואינו מוותר על כלום, וזה לשונו, שהתשובה נתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו, ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא, כחרטת הנדר ממש - שהוא מתנחם לגמרי, והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר, ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו, והוא מה שאמר הכתוב, **וסר עונך וחטאתך תכפר**, שהעון סר ממש מהמציאות, ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע, וזה חסד ודאי שאינה משורת הדין, אך על כל פנים הנה הוא חסד שאינו מכחיש הדין לגמרי, שהרי יש צד לתלות בו, שתחת הרצון שנתרצה בחטא וההנאה שנהנה ממנו בא עתה הנחמה והצער, ע"כ.

הרי שהסליחה ומחילה הם לפי מעלת התשובה, דאין דבר כזה שהחטא נעלם, רק שהחוטא צריך לבטל ההנאה שנהנה מן העבירה, וכפי התשובה כך מתבטל העבירה, וכן לפי העבירה עצמה צריך להיות התשובה כנגדה כדי לבטלה, והשתא מובן אמאי על שוגג שייך סליחה, דשם מצטער הוא על מה שעבר על רצונו יתברך, ועל מזיד מחילה, ששם מצטער הוא שאינו רוצה לקבל את העונש, ודו"ק.

(2) והנה מש"כ שמתקרב בימין לכאו' היינו מה דכת' כי ימינך פשוטה לקבל שבים, דייקא ששב פעמיים, ואז הוא בימין, ודו"ק.

יחד, והנה הא דהקב"ה משדד המערכות ומשנה הדברים ממה שבראם בתחילה, כדי לזווג זיווגים, הכל הוא מכיון שאיש ואשה כששלום ביניהם שכינה ביניהם, (עיין סוטה י"ז), והכל נעשה עבור השראת השכינה, ויש לומר שכן הוא לגבי נדבת המשכן גם כן שתכליתו הוא השראת השכינה, ולפעמים צריך הקב"ה ליטול מזה וליתן לזה כדי להשוותם, ודווקא באופן זה היא השראת השכינה.

והנה בטעם דלא יהיה בהם נגף נראה שזה משום שיש ביניהם השראת השכינה, וזה גורם שהנגף יסתלק, ולפי זה נראה שזה מה שהקפידה התורה שכולם יתנו בשווה, **שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעט**, הכל כדי שלא יהיה בהם נגף, שזה על ידי שתשרה השכינה, ואדרבה זה גופא הטעם שהקב"ה העשיר לזה והעני לזה כדי שיהיו שווים, וממילא אסור להם לשנות, ודו"ק.

ויש לומר שזה נרמז בטעם הגרשיים על תיבת **כי תשא**, שכדי שלא יהא בהם נגף בפקוד אותם, צריך שתי סוגי הגירושים האלו, שמשפיל לזה ומרים לזה, וכך הם יהיו שווים, ותשרה השכינה, ודו"ק.

ונראה להוסיף דעל פי זה יש לבאר גם הא דכתיב **ונתנו**, ועיין בבעל הטורים שכתב בספר קול אליהו בשם הגר"א שהטעמים הם קדמא ואזלא, עיין שם, ונראה שגם זה מרומז כאן שהקב"ה משווה אותם על ידי **שזה ישפיל וזה ירים**, ודו"ק.

***

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט, (ל' ט"ו).

עיין מה שכתב בספר קול אליהו בשם הגר"א, שהטעמים על תיבות **העשיר לא ירבה** הם מונח רביעי, וביאר על פי הא דאיתא בכתובות (ס"ז:), שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ואם כן כשהעשיר יתן רק חומש ישאר אצלו ארבעה חלקים, והיינו מונח, פירוש שישאר אצלו, רביעי, ארבעה חלקים, עיין שם.

ולכאורה צריך ביאור מה הא השייכות

שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש לצדקה, לפרשה זו של מחצית השקל, הרי כאן אינו מדבר על ענין הצדקה כלל, אלא על חיוב מחצית השקל שחייב ליתן בכל שנה ושנה מכספו שלו.

ובכלל צריך עיון, איך נרמז דין זה בטעמים אלו של מונח רביעי, דהא מה שדורשים הטעמים, אין זה השמות שהטעמים נקראים בהם והאיך מכנים אותם, דמה שייכות השמות והכינויים לפירוש המקרא, אלא ודאי שטעמים פירוש כמשמעו, שטעמים אם הפסוק, ולפי איך שמשנים הטעם אפשר להבין משמעות הפסוק, ועיין מגילה (ג.), שטעמי המקרא הם הלכה למשה מסיני, וילפינן מהא דכתיב **ויבנו במקרא**, והיינו שמפרש הפסוק איך שהוא נקרא, ועל ידי זה מבינים אותו, ואם כן קשה מה שייך כאן מונח רביעי, שהרי רביעי אין פירושו ארבעה, אלא מלשון רובץ, דתרגום (שזה לשון הטעמים) של רובץ היינו רביעי, ופירוש טעם רביעי הוא שהתיבה נקראת כאילו היא רובצת על מקומה, ועל ידי הקריאה השומע מבין שהיא נשארית במקומה, ודו"ק.

אכן נראה לבאר כוננת הגר"א (אם פירוש זה הוא ממנו), על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות שקלים, (פרק א' הלכה א'), וזה לשונו, מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה וכו' שנאמר **העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט**, ע"כ, ומשמע מלשון הרמב"ם שבפסוק זה מבואר שצריך ליתן בכל שנה ושנה, וצריך ביאור היכא מרומז בקראי הדין שצריך ליתן מחצית השקל בכל שנה ושנה.

אכן עיין בהמשך דברי הרמב"ם, וזה לשונו, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב וכו' ונותן מחצית השקל כסף, שנאמר **העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט** וכו', ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת, ע"כ.

והרי כי השב בתשובה משגתו, בהכרח תשובתו באה ממידת האהבה שחושש על שעבר את פי ה' ולמרות שהיה בשגגה ובלא ידיעתו וכדומה, שלכאורה אין שייך עונש על זה, אך מכל מקום כיון סוף סוף חטא, חש הוא כבן הממרה את רצונו של אביו, והשב בתשובה באופן זה היינו שהתגלה קרבתו ואהבתו אל הקב"ה.

ואילו השב בתשובה על הזדונות והפשעים, שזה מחמת שמפחד מעונשה של הגיהנם וכדומה שמגיע לו על מרידתו, ולכך שב הוא בתשובה על עוונותיו, וממילא התשובה מזדונות היא תשובה מיראה שמפחד מעונשו, ומובן אמאי כששב מהם הזדונות נעשות רק כשגגות, שהעיקר אצלו שלא יענש, והרי על שוגג אין עונש והרי קיבל מה שרצה, ודו"ק.

ד

והנה עוד יש לדקדק בנוסח ברכת סלח לנו, דפותח בלשון אבינו ומסיים בלשון מלכינו, שאומר סלח לנו אבינו וכו' מחל לנו מלכינו, וצריך ביאור.

והנה עצם הדבר מה שמזכירים אבינו בברכה זו עיין בטור (אורח חיים סימן קט"ו), שמה שתיקנו לומר אבינו בברכת סלח לנו הוא משום דכתיב **וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח**. על כן מזכירין רחמי האב, דכתיב **כרחם אב על בנים**, שירחם עלינו ויסלח לנו, ע"כ.

אכן לכאורה זה צריך ביאור דהא אבינו, שזה מידת הרחמים, כתוב על התשובה, וכמו שכתוב **וישוב אל ה' וירחמהו**, ועל הסליחה כתיב **ואל אלקינו**, שזה מידת הדין, **כי ירבה לסלוח**, ועוד דבגמרא מופרש דהא דכתיב **וישוב אל ה' קאי על ברכת השיבנו**, דקאמר (מגילה י"ז): אמאי ארינן ברכת סלח לנו אחר ברכת התשובה, משום דכתיב **וישוב אל ה' וירחמהו** (ואחר כך כתיב) **ואל אלקינו כי ירבה לסלוח**, וכן הביאו הטור שם להדיא, שבפסוק זה כתוב הטעם אמאי סידר ברכת סלח לנו אחר ברכת השיבנו, עיין שם.

ובהכרח צריך לומר שגם ברכת סלח לנו עצמו, יש בזה חלק ששב בתשובה, (וזה חוץ מברכת השיבנו), ולכאורה היינו דקאמר **וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח**, שבבקשת סליחה עצמה יש ריבוי סליחה.

ה

ובביאור הדבר נראה, דהחילוק בין אבינו למלכינו הוא, דמצינו שהקב"ה מתחייס אלינו או כבנים או כעבדים, וכשעושים רצונו של מקום הרי אנו כבנים, ואז הוא נחשב אבינו, אבל כשאין עושים רצונו של מקום, הרי אז אנו כעבדים, ואז נחשב מלכינו, ובעצם כשעובדים אותו מאהבה - שזהו רצונו - הרי אז הוא אבינו, אבל כשעובדים מחמת יראה אז הוא מלכינו.

והשתא מדיוק שפיר אמאי אומר סלח לנו אבינו, שמדבר על מה שעבר בשוגג, וכששב על שגגות הרי הוא שב מאהבה, כנזכר, וממילא שפיר שייך לקרוא להקב"ה אבינו, מה שאין כן כשמבקש מחל לנו מלכינו, מבקש מחילה על הזדונות, ושם הוא שב מיראה, קורא להקב"ה מלכינו, דהרי הוא כעבד לפני המלך שירא ממנו, ודו"ק.

אכן גם על הזדונות עדיין אפשר לשוב מאהבה, וזה ששב עוד פעם אחר שכבר נעשו כשגגות, דהשתא כששב הרי הוא שב מאהבה, ויש לומר שזה הביאור מה דאוקמה הך קרא **דוישוב אל ה' וירחמהו**, על ברכת סלח לנו, ואף שזה בקשה על הזדונות, וזה **ואל אלקינו** שזה מידת הדין, מכל מקום **כי ירבה לסלוח**, שסולח גם על הזדונות, אחר שנעשו כשגגות, ודו"ק.

ובזה נראה דיש לפרש הברכה: סלח לנו על השגגות, אבינו מאהבה, כי חטאנו בשוגג, ויעשו כזכויות, מחל לנו על הזדונות, מלכינו מיראה, כי פשענו במזיד, ואם תאמר מה יועיל מחילה זו הרי עדיין נחשבים לו כשגגות, על זה אנו מתפללים כי מוחל הזדונות, ואחר כך וסולח אתה אותם זדונות ממש שנעשו כשגגות, ועכשיו גם עליהם שייך סליחה, ועל זה מסיים ברוך אתה ה' חנון המרבה פירוש שתי פעמים, לסלוח פעם אחת על השגגות, ופעם שניה על הזדונות שנעשו כשגגות, ועכשיו נעשו כזכויות, ודו"ק.

ו

ועל פי זה נראה דיש ליישב קושיית הר" קיבא אייגר, דבאמת יש לפרש כל הך קרא דכתיב כאן אצל משה, דכל הפסוק איירי כששב מאהבה, וכדכתיב **נצר חסד לאלפים**, וביאורו הוא, שהקב"ה **נשא עון ופשע**, היינו זדונות כששב עליהם ונעשו עכשיו שגגות, וחסא, וגם נושא אותם עבירות שנעשו כשגגות, ואז ינקה לגמרי, שעכשיו כולם הם כזכויות, ואפשר שזה מה דקא מסיים **ונקה** פירוש לגמרי, ודו"ק.

שלושה עשר עגלים עשו ישראל, (שנים עשר לכל שבט ושבט), ואחד דימוסיא (עיקר וכולל, פני משה), לכולן, ומה טעמא (פירוש, מנלן), (דכתיב) **ויאמרו אלה אלהיך ישראל** הרי לשנים עשר שבטים, (דלשון **אלה** הוא לשון רבים), (וכתיב בעזרא) **זה אלהיך** (לשון יחיד), הרי דימוסיא אחת לכולן, ע"כ³, ולכאורה מבואר כפירוש המהרש"א שסברו שכביכול מחלק כוחותיו לאלהות הרבה, ויש ממשלות זה למטה מזה, ומשום הכי היה אחד כולל וחילק כוחותיו לשנים עשר.

והנה הך תנא בירושלמי הוא ר' שמעון, אם כן לפי ר' שמעון אין כאן קושיא מהא דכתיב בעזרא, דמה דכתיב בעזרא מגלה לנו משמעות של מה שכתוב בתורה **אלה אלהיך וגו'**.

ונראה דגם לאחרים יש לפרש דשאני הך קרא דעזרא, דשם כתיב **זה אלהיך וגו'**, לשון יחיד, ויש לומר שקאי על הקב"ה.

ובביאור הדבר נראה, דהנה בפרשת בשלח, בשירת הים כתיב, **זה א'לי' ואנוהו**, וברש"י שם, **זה א'לי'**, בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע וכו', עיין שם, והיינו שתיבת **ז"ה** פירושו הוא שמראה באצבעו על השכינה, וכן עיין סוף תענית (ל"א.), אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר **ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו**, והיינו נמי דכתיב **זה** שמורה שמראה באצבעו על הקב"ה.

ואם כן לפי אחרים יש לומר שמה שכתוב בעזרא **זה**, קאי על הקב"ה, שבעצם הקב"ה הוציאם ממצרים, רק אמרו ששיתף עמו עוד כוחות (ה' ירחם), ומשום הכי כיון שעל כל פנים לא כפרו בהקב"ה לגמרי, לא נתחייבו כלייה, ודו"ק.

ולפי זה לכולי עלמא הך קרא דעזרא בא לפרש ולבאר מה שכתוב בתורה **ויאמרו אלה אלהיך וגו'**, ואים כאן שום קושיא, ודו"ק.

3 ונראה שגם הנך י"ב ג"כ מרומזים בתיבת זה שהיא בגימ' י"ב, (וכמו שהביא רש"י אהא דכתיב יהיה זה לי לדורותיכם).

ומשמע שסבירא ליה דמה שכתוב בקרא **והדל לא ימעייט** היינו כיון דכתיב כאן שצריך לתת בכל שנה בפני עצמו, אם כן הוה אמינא שיכול לחלק תשלומיו במשך כל השנה, קא משמע לן, **והדל לא ימעייט** שהנתינה צריכה להיות בבת אחת.

והנה אינו מבואר מה יליף הרמב"ם מהא דכתיב **העשיר לא ירבה**, אכן נראה דומיא **דוהדל לא ימעייט**, והיינו שלא ירבה ליתן עבור כמה שנים, אלא יתן בכל שנה ושנה, וזהו **העשיר לא ירבה** עבור כמה שנים בבת אחת, אלא כל שנה נתינה אחת, והשתא דקאמר שצריך לתת כל שנה ושנה, מוסיף **והדל לא ימעייט** שנתינה אחת זו תהיה בבת אחת, ולא יחלק לכמה תשלומים, ודו"ק.

והשתא נראה שזה מבואר בטעמי המקרא על תיבות **העשיר לא ירבה** מונח רביעי (רובץ), פירוש שישאר הכסף רובץ אצלו, שלא יתן עבור כמה שנים, אלא יתן בכל שנה ושנה בפני עצמה, ודו"ק.

***

ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, (ל"ב ד').

איתא בסנהדרין (ס"ג.), **וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו (אלה אלהיך ישראל אשר העלוך)** וגו', אמר ר' יוחנן אלמלא וי"ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה, ופירש רש"י אלמלא וי"ו שבהעלוך, דהא לא כפרו בהקב"ה לגמרי שהרי שתפוהו בדבר אחר, (לשון רבים), ע"כ.

ועיין חידושי ר' עקיבא אייגר (על התורה) שהביא קושיא מחכם אחד, דהלא כתיב בספר עזרא (נחמיה ט' י"ח), **אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך ממצרים** וגו', הרי מפורש שאמרו **העלך** בלא וי"ו¹.

ולכאורה קושיא זו קשה גם אליבא דר' שמעון, דעיין סנהדרין שם, כתנאי (הך דאלמלא וי"ו שבהעלוך), אחרים אומרים אלמלא וי"ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה, אמר לו ר' שמעון בן יוחאי והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם, שנאמר **בלתי לה לבדו**, אלא מה תלמוד לומר **אשר העלוך**, שאיוו אלוהות הרבה, ע"כ.

ולכאורה משמע דגם לר' שמעון צריך לדרוש הוי"ו שלא יתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה, רק שמפרש בענין אחר, לא ששיתפו שם שמים עם דבר אחר, רק שלא נתחייבו כלייה משום שאיוו להם אלהות הרבה.

והנה עיין מהרש"א שם, שפירש לפי ר' שמעון, שאמרו שהאחד הנמצא נתן כח לאלהות וכחות רבים, וכאילו עזב ה' את הארץ, ואלו הכחות והאלהות יהיו מנהיגים בארץ וכו', עיין שם, ולפי זה יש לומר דוי"ו שבהעלוך רצו לומר שכביכול חילק כוחותיו ולכמה וכמה, ועי'.

והנה הא דקאמר שם כתנאי, ומשמע שבמימרא של ר' יוחנן נחלקו התנאים, יש לומר שכתנאי פירושו דיש מחלוקת תנאים אמאי לא נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה, האם משום ששיתפו דבר אחר עימו, (וכאחרים), או משום שאיוו להם אלהות הרבה, (וכר' שמעון)².

איברא עיין בירושלמי סנהדרין (פרק י' הלכה ב'), תני ר' שמעון בן יוחי

1 ועי"ש מש"כ לתרץ דכיון שגילה כאן שאפשר לפרשו בלשון שיתוף, גם עזרא נדחוק לפרשו שהעלף בשיתוף, ועי' בחת"ס בהגהותיו לסנהדרין שם מש"כ לתרץ, וכן בתו"מ.

2 ולכא"י לדרשב"י ס"ל כשיטת ר"ע רבו, עי' סנהדרין (צ.), ועי' ע"ז (נ"ה.), ועי' מכות (כ"ד.), ועי' סנהדרין (ס"ה:), ודו"ק, ואכ"מ.

כוס של ברכה

נשגד בוזאת ברכת מזל טוב לידידנו העוסק בתורה ובמצוות

נעים ונחמד על הבריות ומשתדל בטובתם הלוא הוא

הרב החסיד **עקיבא שניידר שליט"א**

עם הולדת בנו שיחי'

והברכה אחת היא לאביו הגדול

הרב **מרדכי יוסף שליט"א**

ולבל משפחתו הדוממה שיחי'

להולדת הנכד

יתן ה' ויזכו לרוב נחת דקדושה בדרך התורה והחסידות

ובשם שנכנס לברית בן יכנס לתורה ולחופה ולמע"ט, **אמן**